

Оксана Ісаєва, доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету "Львівська політехніка",
професор кафедри латинської та іноземних мов
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького
Ганна Шайнер, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Інституту гуманітарних і соціальних наук
Національного університету "Львівська політехніка"

РОЗВИТОК ГУМАНІТАРНИХ ЦІННОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Роль гуманітарних цінностей у сфері медичної освіти набуває все більшої актуальності з огляду на розвиток медицини та інформаційно-комунікаційних технологій. Також реформування системи охорони здоров'я має особливе значення як для лікарів, так і для пацієнтів з урахуванням ціннісних орієнтацій. Реалізація спрямованості медичної освіти переважно на формування та розвиток професійних цінностей при недостатній увазі до гуманістичних цінностей стали надзвичайно актуальні в період війни.

Цінності, як і ціннісні орієнтації закладаються і розвиваються у процесі здобуття особистістю соціального досвіду і, відповідно, проявляються у певних цілях, переконаннях, інтересах, тобто особистість проходить процес адаптації і соціалізації.

Підвищення ролі культуротворчої складової освітнього середовища дає змогу забезпечити психолого-педагогічні умови розвитку гуманітарних цінностей професійної культури у майбутніх медиків у двох площинах освітньої діяльності: педагогічній та психологічній.

Таким чином, глобальні зміни, а саме фундаменталізація чи глобалізація, мають безпосередній вплив на становлення ціннісних орієнтацій особистості.

Ключові слова: цінності; гуманітарні цінності; професійна культура; професійна підготовка; студенти-медики.

Літ. 6.

Oksana Isayeva, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the
Pedagogy and Innovative Education Department,
Institute of Law, Psychology and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University,
Professor of the Latin and Foreign Languages Department,
Lviv Danylo Halytskyi National Medical University
Hanna Shayner, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Foreign Languages Department,
Institute of Humanities and Social Sciences,
Lviv Polytechnic National University

DEVELOPMENT OF HUMANITARIAN VALUES OF PROFESSIONAL CULTURE IN MEDICAL STUDENTS

The role of humanitarian values in the field of medical education is becoming more and more relevant due to the development of medicine and information and communication technologies. Similarly, reforming the health care system is of particular importance for both doctors and patients, considering value and value orientations. Therefore, the component of value orientations, which must be implemented in the process of professional training, is considered to be a significant potential of social and humanitarian disciplines in terms of the effective formation of future doctors' professional culture. Subsequently, there is a social requirement to develop the professional culture of future doctors during the war. The realization of the focus of medical education mainly on the formation and development of professional values with insufficient attention to humanitarian values became extremely relevant during the war years.

The purpose of the article is to consider the opportunities for basic humanitarian values formation in medical students at higher medical educational institutions.

Values, as well as value orientations, are established and developed in the training process by a person gaining social experience and, accordingly, are manifested in certain goals, beliefs, interests, that is, the individual undergoes the process of adaptation and socialization.

РОЗВИТОК ГУМАНІТАРНИХ ЦІННОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Increasing the role of the cultural component in the educational environment makes it possible to ensure psychological and pedagogical conditions at two levels of educational activity for the development of humanitarian values in future doctors: the pedagogical level and the psychological level.

Thus, global changes, namely fundamentalization or globalization, have a direct impact on the formation of person's value orientations and values.

Keywords: values; value orientations; professional culture; professional training; medical students.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна парадигма професійної освіти актуалізує низку проблем, пов'язаних з культурологічним підходом, що формується на основі розуміння майбутнього фахівця як “людини культури”. Власне тому вища медична освіта в нинішніх умовах розглядається з позицій формування особистісного потенціалу майбутнього фахівця сфери охорони здоров'я, що забезпечує здатність здійснювати культуротворчу функцію, яка тісно взаємодіє з цінностями.

Роль гуманітарних цінностей у галузі медичної освіти набуває все більшої актуальності з огляду на розвиток медицини та інформаційно-комунікаційних технологій. Також реформування у системі охорони здоров'я має особливе значення як для лікарів, так і для пацієнтів з урахуванням ціннісних орієнтацій. Тому значним потенціалом соціально-гуманітарних дисциплін щодо ефективного формування професійної культури майбутніх лікарів розглядається складова цінностей та ціннісних орієнтацій, яку необхідно впроваджувати й у процесі професійної підготовки. Адже існує суспільна потреба у розвитку професійної культури майбутніх лікарів власне у період війни.

Водночас недостатнє вивчення у психолого-педагогічній науці теоретико-методологічних засад організації та формування гуманітарних цінностей професійної культури у студентів-медиків засвідчує, що дослідження є **актуальним** і важливим аспектом в умовах воєнного стану.

Мета статті – розглянути можливості закладення базових гуманітарних цінностей професійної культури у студентів-медиків вищих медичних закладів освіти.

Відповідно до мети дослідження означено такі **завдання**:

– визначити роль гуманітарних цінностей професійної культури для подальшої кар'єри студентів-медиків;

– схарактеризувати можливості формування гуманітарних цінностей професійної культури у студентів-медиків при підготовці фахівців у медичних закладах освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Взаємозв'язок становлення особистості і впливу цінностей чи ціннісних орієнтацій охарактеризували вчені Є. Барбіна, В. Вербець, В. Гриньова, В. Леонтєва, С. Рубінштейн, І. Зязюн, Л. Хомич, С. Шиянова; поняття цінності вивчають дослідники з різних галузей, а саме В. Андрущенко, Л. Бо-

жович, Л. Виготський, М. Головатий, Г. Дубчак, В. Козаков, О. Леонтєв, М. Пірен, С. Рубінштейн, М. Савчин; духовні цінності особистості визначив І. Бех; формування ціннісних орієнтацій студентської молоді розглянув А. Донцов; гуманістичні ціннісні орієнтації окреслив О. Норовий; ціннісні орієнтації, їх сутність, структуру і психологічні механізми розвитку виокремив і окреслив Л. Романюк.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Низка вчених та дослідників характеризують безліч проблем, пов'язаних з практичною підготовкою медиків, котрі стосуються як змістової, так і функціональної складової сучасної вищої освіти. Однією з таких проблем є реалізація спрямованості медичної освіти переважно на формування та розвиток професійних цінностей при недостатній увазі власне до гуманістичних цінностей, які стали надзвичайно актуальними в період війни. Адже цінності, як і ціннісні орієнтації, закладаються і розвиваються у процесі здобуття особистістю соціального досвіду, тобто в процесі навчання і, відповідно, проявляються у певних цілях, переконаннях, інтересах, тобто особистість проходить процес адаптації і соціалізації у період кар'єрного росту. Таким чином, глобальні зміни, а саме фундаменталізація чи глобалізація мають безпосередній вплив на становлення ціннісних орієнтацій особистості. Тож науковиця О. Целякова [5] виокремлює інструментальну дію цінностей, а саме:

- загальний напрям інтересів і прагнень особистості;
- ієрархія індивідуальних уподобань і прикладів;
- програми цілей та мотивації;
- рівень уподобань;
- уявлення про реальність та механізми відбору на підставі критеріїв значущості;
- готовність і рішучість для реалізації власного “проекту життя”.

Загальновідомо, що “в науці поняття “ціннісних орієнтацій” співвіднесено з ціннісними стандартами групи, класу, нації, соціальної системи, з одного боку, а, з іншого – з мотиваційними орієнтаціями особистості” [1]. Власне тому сутність формування гуманістичних цінностей у майбутніх медиків стосується домінуючої установки, спрямованої на реалізацію розвиваткової функції медичної освіти. Проте недостатнє розуміння важливості соціально-відтворювальної функції, пов'язаної із відтворенням власне культури призводить до

РОЗВИТОК ГУМАНІТАРНИХ ЦІННОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

порушення гармонійності соціального розвитку особистості. Тобто втрачається цілісність професійної підготовки – відсутність особистісної і професійної культури. Так формується “неналежний здобуток культури” і, відповідно, “незреалізована особистість”, що унеможливує розвиток гармонійної особистості лікаря.

Особливої уваги заслуговує твердження дослідниці А. Стасевської [4], яка визначає кореляцію між цінностями, інтересами та потребами. Поняття “цінність” розглядається як інтерес вищого ґатунку, тобто формується у певний спосіб, надаючи спрямованість та ціль власне інтересам. Також цінність виступає як узагальнене поняття для духовності, включаючи ідеали, моральність та моральні норми.

Зазначаємо, що в основу концепції формування гуманітарних цінностей професійної культури у студентів-медиків необхідно закласти базові провідні ідеї, а саме:

1) *особистісно-професійну культуру*, яка розглядається як складна соціальна характеристика лікаря, відображаючи його професійну позицію; є показником рівня його духовно-морального й інтелектуального розвитку, високого професіоналізму, розвиненості професійно значущих і морально-деонтологічних якостей, необхідних для успішного розв’язання професійних проблем;

2) *гуманітарну підготовку*, яка передбачає його формування як “людини культури”, акумулювання знань, умінь і якостей на основі культурологічного підходу, необхідних у професійній діяльності, засвоєння принципів і норм моралі, цілеспрямоване формування загальнолюдських цінностей, позитивних мотивів професійно-трудової й суспільної діяльності;

3) *культурологічний, аксіологічний, системний, компетентнісний, акмеологічний, особистісний, діяльнісний, деонтологічний підходи* та їх імплементацію у систему гуманітарної підготовки майбутнього лікаря з огляду на важливість кожного окремо;

4) єдність блоків, орієнтованих на формування у студентів системи цінностей: *професійних цінностей-знань, професійних цінностей-умінь, особистісних цінностей-властивостей і цінностей-відносин*, які забезпечують професійну діяльність, професійне зростання і професійне самовдосконалення лікаря, тобто забезпечується цілісність і системність процесу формування особистісно-професійної культури майбутнього лікаря.

Отже, система ціннісних орієнтацій є важливим регулятором активності людини, оскільки уможливує співвідносити індивідуальні потреби і мотиви з усвідомленими та прийнятими особистістю цінностями й нормами певного соціуму [2].

Значущість поділу цінностей на класи відомим німецьким філософом Г. Ріккертом [6] заслуговує

уваги і в період війни, визначаючи їхні різноманітні аспекти, які можливо досягнути в процесі гуманітарної підготовки:

– логічні цінності, що реалізуються у наукових досягненнях;

– естетичні цінності, які проявляються у мистецтві;

– містичні цінності, що існують у різних культурах;

– релігійні цінності, котрі супроводжують релігію;

– моральні цінності, які відображають мораль і моральність особистості та суспільства;

– особистісні цінності, які формують і розвивають особистість.

Уважаємо, що цілеспрямоване, спеціально організоване формування особистісно-професійної культури майбутніх лікарів передбачає гуманізацію цільових установок усіх суб’єктів освітнього процесу; насичення змісту гуманітарних дисциплін культурологічною інформацією, що відображають етико-деонтологічний характер майбутньої професійної діяльності; реалізацію суб’єкт-суб’єктних відносин між учасниками освітнього процесу, надання міжособистісним відносинам статусу культури; превалювання діалогічних навчальних ситуацій, які задіюють особистий досвід студентів і стимулюють вираження ними ціннісно-сенсового ставлення до інформації, що вивчається; створення атмосфери іншомовного міжкультурного спілкування, орієнтованого на оволодіння студентами соціокультурними нормами.

Отже, теоретичний аналіз проблем гуманізації освіти, підвищення ролі культуротворчої складової освітнього середовища дає підставу зробити висновки, що одним із завдань медичної підготовки, уможливаючи розв’язання тих проблем, є забезпечення психолого-педагогічних умов розвитку гуманітарних цінностей професійної культури у майбутніх медиків у двох площинах освітньої діяльності:

– *педагогічна площина* пов’язана з відбором змісту соціокультурного освітнього середовища, забезпечуючи долучення особистості до вже сформованих цінностей, норм, правил, знань тощо у суспільстві;

– *психологічна площина* повинна забезпечувати активізацію психологічних механізмів зміни та розвитку особистісно-сислової сфери (інтеріоризація, ідентифікація, асертивність, рефлексія), формування гуманітарних цінностей професійної культури з урахуванням абсолютної неповторності кожного студента як особистості.

Уважаємо, що формування цінностей – це складний “соціальний за своєю природою, тісно пов’язаний з характером діяльності та її процесуальними характеристиками, опосередкований

**РОЗВИТОК ГУМАНІТАРНИХ ЦІННОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ**

спілкуванням індивіда з індивідом, процес формування цінностей відображає смисложиттєву активність особистості (формування ідеалів)” [3].

Висновок. Теоретико-методологічні й концептуальні засади формування гуманітарних цінностей професійної культури у студентів-медиків на основі комплексного підходу до методологічних ідей і положень культурологічного, аксіологічного, системного, компетентнісного, акмеологічного, особистісного, діяльнісного, етико-деонтологічного підходів уможливує розв’язання означеної проблеми в сучасних умовах медичної підготовки. Створення реальних механізмів підвищення ефективності освітнього процесу тісно взаємодіє з високим потенціалом ЗВО у формуванні гуманітарних цінностей професійної культури студентів-медиків. Особливу увагу необхідно зацентрувати на значенні професійної культури як цілісного бінарного утворення, фрагментарно відображаючи її компоненти і гуманітарні цінності у змісті силабусів підготовки майбутнього лікаря. Також необхідно цілеспрямовано формувати гуманітарні цінності професійної культури майбутніх лікарів, не беручи до уваги відсутність теоретично обґрунтованої системи, що забезпечує цей процес.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у впливі глобалізаційних процесів на підготовку лікарів в умовах воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кислинська Д.М. Ціннісні орієнтації: теоретичний огляд. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2015. Вип. 18. С. 89–97.
2. Коберник Л.О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості. *Наука і освіта. Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України*. 208. № 4–5. С. 28–33.
3. Панчук Н. Ціннісні орієнтації як складова життєвих стратегій особистості. *Збірник наукових праць “Проблеми сучасної психології”*. 2019. № 27. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2015-27>.

4. Стасевська О.А. Система цінностей як основа буття сучасного українського суспільства. *Вісник Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”*. 2014. № 1 (20). С. 62–76.

5. Целякова О.М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві. *Гуманітарний вісник ЗДА*. 2009. Вип. 38. С. 222–233.

6. Heinrich Rickert. *The Limits of Concept Formation in Natural Science: A Logical Introduction to the Historical Sciences*. Cambridge University Press. 1986, 276 p.

REFERENCES

1. Kyslynska, D.M. (2015). Tsinnisni oriyentatsiyi: teoretychny ohlyad [Value orientations: theoretical overview]. *Problems of extreme and crisis psychology*. Vol. 18. pp. 89–97. [in Ukrainian].
2. Kobernyk, L.O. (2008). Rol ta mistse tsinnisnykh oriyentatsiy u formuvanni osobystosti [The role and place of value orientations in the formation of personality]. *Science and education. Scientific and practical journal of the Southern Scientific Center of the National Academy of Sciences of Ukraine*. No. 4–5. pp. 28–33. [in Ukrainian].
3. Panchuk, N. (2019). Tsinnisni oriyentatsiyi yak skladova zhyttyevykh stratehiy osobystosti [Value orientations as a component of life strategies of an individual]. *Collection of scientific works “Problems of modern psychology”*. No. 27. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2015-27> [in Ukrainian].
4. Stasevska, O.A. (2014). Systema tsinnostey yak osnova buttya suchasnoho ukrayinskoho suspilstva [The system of values as the basis of modern Ukrainian society]. *Bulletin of the National University “Law Academy of Ukraine named after Yaroslav Mudryi”*. No 1 (20). pp. 62–76. [in Ukrainian].
5. Tselyakova, O.M. (2009). Dukhovnist i tsinnisni oriyentatsiyi studentskoyi molodi Ukrayiny v transformatsiynomu suspilstvi [Spirituality and value orientations of student youth of Ukraine in a transformational society]. *Humanitarian Bulletin ZDA*. Vol. 38. pp. 222–233. [in Ukrainian].
6. Heinrich Rickert (1986). *The Limits of Concept Formation in Natural Science: A Logical Introduction to the Historical Sciences*. Cambridge University Press, 276 p. [in English].

Стаття надійшла до редакції 19.07.2024

“Траця звільняє нас від трьох великих лих: нудьги, пороку і нестатків”.

*Вольтер
французький філософ*

“Не в кількості знань полягає освіта, а в повному розумінні й майстерному застосуванні всього того, що знаєш”.

*Адольф Дістервег
німецький педагог-демократ*

“Не той великий, хто ніколи не падав, а той великий – хто падав і вставав”.

*Конфуцій
давньоқытайський філософ*

